

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA BREMER-FÖRBUNDET
⚡ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ⚡

Kvinnliga Juridiska Byrån

Juris kandidat Eva Andén

Vallingatan 18, kl. 10-4
Allm. 188 36 Riks 75 76

Testamenten, bouppteckningar, arvsutredningar,
äktenskapsförord, familjerättsaker, juridiska
uppdrag av alla slag.

SINGER

SINGER SÖMMAR GULD I STRÖMMAR

Världsberömda symaskiner

För kapitalister, särskilt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål ..... att kunna överlämna värden av sina värdepapper och skötseln av sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet av det anförtrodda uppdraget, ävensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatavdelning

(Kungsträdgårdsgatan 8. Expeditionstid $\frac{1}{2}$ 10-4.)

som under garanti av **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning av enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatavdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatavdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenter influtna medel. Vidare efterser Notariatavdelningen utlottningar av obligationer och underrättar deponenten i god tid, i fall en denne tillhörig obligation blivit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering av det ledigblivna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatavdelningen, underrättar Notariatavdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till avdelningen inbetalas, varefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatavdelningen, att inteckningarna bliva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos avdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år per 1,000 kr. av depositionens värde, dock ej under två kr.

Ledig annonsplats!

HERTHA

ÅRGÅNG III

1 MARS 1916

HÄFTE 5

Krigsfraser.

Översättning från förf:s manuskript.

II.

Den som väntar en ny tid kan endast ställa sin förhoppning på krigarnas grupp. Hos dem ligger en möjlighet. De ha ryckts utanför alla de gamla livsförhållandenas inflytande, ställts inför oerhörda uppgifter, äro dagligen till sitt eget liv hotade med död och fördärv — de uppleva en annan, hårdare verklighet än mänskorna i landet bakom vid sina tidningar. Men må vi tillstå det: vi veta bra litet om den fasansfulla verklighetens inflytande på deras psyke, som genomleva den. Och ännu mindre veta vi, i vilken grad de intryck de mottaga bli bestående, för att inte tala om huruvida de kunna åstadkomma någon varaktig förändring i deras livs-åskådning.

Många av dem, som profetera om en ny tid som en frukt av det europeiska kriget, äro övertygade härom. Så säger exempelvis professor Kjellén i sin broschyr "Die Ideen von 1914"*: "En värld,

som med sina upplösta små element var på väg att förströs för alla vindar, blev skickad till skyttegravarna för att där göra bot och bättring"; och några sidor längre fram fortfar han: "Den värld, som åter uppstiger ur skyttegravarna, skall icke vara densamma, som steg ned. En trött mänsklighet, segerrik eller besegrad, kommer upp ur dem. Men en trött mänsklighet är den uppluckrade jord, som ensamt kan anamma en ny uppenbarelse. Detta är vad vi vänta som följd av världskriget". Mot det första uttalandet måste man framför allt invända att det fullkomligt misskänner den soldatanda, som utan tvivel utgör samtliga i kriget engagerade arméers styrka. Enligt militärisk uppfattning är det en ära och en utmärkelse att få stiga ned i skyttegravarna för att försvara fäderneslandet; att skyttegravarna skulle vara en sorts bot- och bättringsanstalt för den moderna civilisationens förlorade söner låter sig rakt inte förena med detta. Men förutsatt att även för denna uppfattning låg blott en krigsfras till grund och att

* Som vi icke kunnat identifiera denna som svensk broschyr, antaga vi det vara en av prof. Kjellén på tyska i broschyrform utgiven tidsnings- eller tidskriftsartikel. Red.

professor Kjellén hade uppfattat vad som verkligen ligger bakom den allmänna värnplikten, hur avgrundsdjupt förstocad och fördärvad måste tidens ungdom vara, om den behöver de omänskliga gräsligheter, som det moderna kriget för med sig, för att komma till insikt om livets allvar! Hur förvildade och förrådde de själar, som först i eldregnets helvete kunna gå in i sig själva och lära sig tro på något högre i världen!

Det finns inom alla de tre grupper jag talat om, bland de utomstående såväl som bland de krigande, kanske till och med bland de makthavande, enstaka människor, vilkas hjärtan skälva av förtvivlan när de göra klart för sig tillståndet i världen — just de enstaka som inte först genom ett övermäktigt tvång bringats till att upptäcka sittsociala samvete, sin plikt känsla, sin offervillighet för en sak eller ett verk. De ha före kriget skapat åtskilligt av det som kännetecknar den moderna epoken framför alla föregående, i främsta linjen de ur fritt socialt initiativ stammande välfärdssträvandena, organisationer, som bebåda en ny form av samhällslivet. Ur frivilligt arbete, ur frivilliga bidrag, bortom alla lagliga förpliktelser och långt utöver dem ha uppstått sociala skapelser sådana ingen föregående tid känt till. De äro de ädlaste frukterna av den politiska frihet, för vilken under mer än ett århundrade så många martyrer ha gjutit sitt blod.

Men med häpnad höra vi nu av den nya tidens förkunnare, att de gamla orden frihet, jämlikhet och broderskap blott voro "krämarideal" och böra ersättas med nya. Jag åberopar mig ännu

en gång på professor Kjellén, som är överens med denna uppfattning och som mot de gamla orden av 1789 ställer upp de nya orden av 1914. Han nämner dem: ordning, plikt, rättvisa.

Noga sett äro dessa föregivna nya ord förvisso också bra nog gamla, förbrukade ord. Vad som visar sig i denna motsättning är den urgamla strid, som karakteriserar mänsklighetens intellektuella liv, striden mellan värden och motvärden, mellan det fria personliga handlandets inre värld och en stelnad lags och tvångsåtgärders yttre värld. Redan på Kristi tid har rättvisan som laguppfyllelse fått sin motsats i barmhärtigheten, liksom plikten i kärleken och den lagbundna ordningen i den frivilliga lydningen.

Det kan hända, att bemödandet att överflytta den inre världens direktiv till den yttre skall evigt misslyckas — men hur man än tänker om den saken, man skall aldrig kunna utrota detta bemödande ur mänsklighetens andliga liv. Något tidlöst, något som rör släktet i dess utvecklings mysterium uppenbarar sig häri. Även 1789 års ord äro endast en ny formel för en mycket gammal mänsklighetstanke, blott ett försök att sätta in de kristna idéerna i ett politiskt program — alltså vida mer än blotta reaktionsvärden gentemot l'ancien régime, som professor Kjellén gör dem till. Han menar, att de dessutom redan av det skälet ha blivit innehållslösa, att numera l'ancien régime i alla sina yttringar försvunnit ur världen. Sverge måste vara ett lyckligt land, eftersom förhållandena där redan tillåta sådana åskådningar; jag skulle vilja

rekommendera professorn att en gång komma och studera det mindre lyckliga landet Österrike. . .

I alla händelser tänker inte ens professor Kjellén på ett obetingat avskaffande av de genom l'ancien régimes bortdöende överflödiga orden frihet, jämlikhet och broderskap, utan på en syntes av dessa och de nya orden av 1914: ordning, plikt och rättvisa. Men även denna syntes vore inget nytt; den har väl i adertonde och nittonde århundradets England redan blivit förverkligad så långt bristfälligheten i alla mänskliga inrättningar det medger.

Att i nutidens England denna syntes icke mer består bevisar endast att alla värden och motvärden tillika med deras syntes bli till fraser, så snart den gudomliga gnista slocknar, som gör dem sanna och levande. Frihet, jämlikhet och broderskap äro en av de formler, som genom det sociala samvetet erhålla den verkande kraften, — ordning, plikt, rättvisa återigen förut-sätta, för att bli verksamma, en auktoritets suggestiva makt. Och först där, icke i en bestämd formels välde, uppenbarar sig den brist, som djupast inne avgör den moderna mänsklighetens öde: till de befriande värdenas välde fattas hos flertalet det sociala samvetets kraft, till de utifrån bindande värdenas välde — auktoriteten. Att under krig ett övermäktigt tvång utövas av den militäriska organisationen, som under alla omständigheter pålägger den enskilde absolut lydnad, även när hans vilja ej fogar sig, en lag, över vilkens rättfärdighet han icke får tillåta sig något omdöme, — skall detta bli auktoriteten

och grundvalen för det nya riket, som väntar oss med freden?

Traditionens makt, på vilken l'ancien régime grundade sin auktoritet, har med år 1789 upplevt sitt första avbräck och under loppet av det nittonde århundradet på alla områden avsomnat. Hur skulle kriget kunna ha den skapande makten att återuppväcka den till liv under fredstidens livsbetingelser? Ett blott militäriskt organiserat folk kan under fredstid ej förverkliga just det som gäller för kulturens högsta värden. Inte Sparta utan Aten har skapat den helleniska kulturens odödliga ära; och vad det tyska folket har samlat av härliga rikedomar till mänsklighetens andliga skattkammare förskriver sig från en tid, då det ännu icke var militarismens representant.

För övrigt är det bara en krigsfras när detta senare lägges tyskarna till last av nationer, som ävenledes räkna den allmänna värnplikten till sina statsinstitutioner eller som trots sin fåfänga kamp mot militarismen stå i begrepp att införa den hos sig.

Värden, som icke äro djupt rotade i utvecklingen, kunna mycket snabbt bli fraser och hemfalla åt missbruk. Det är sant, att på sin tid, redan före Napoleons uppträdande, frihet, jämlikhet och broderskap var den krigsfras, med vilken 1789 års generation i Frankrike berusade sig — liksom ordning, plikt, rättvisa var den fredsfras, enligt vilken Europa efter Wienkongressen 1815 skulle börja ett nytt liv. Vilket betänkligt prejudikat för framtiden i denna sammanställning! Och om det största krig, som mänskligheten någonsin hem-

sökts av, verkligen skall bringa den något nytt, måste vi tänka oss att söka detta på annat håll än i de gamla orden, vilka redan alltför längesedan i form av fraser förlorat sin kredit. Sak samma om det är som segrare eller besegrade folken utgå ur denna Europas bankrutt, de skola endast därigenom kunna bevisa sin skuldlöshet, om de ha modet och kraften att se sanningen i ansiktet.

Det uppskakande skådespel av förblindelse, som alla krigförande nationer på alldeles enahanda sätt förete, de ömsesidiga beskyllningarna för folkrättsvidriga handlingar, för barbariskt förstörelseraseri, för lömskt utrotningsbegär — visar inte allt detta otvetydigt, att till detta krig är inte en av de deltagande nationerna skuld utan att skulden ligger hos den europeiska civilisationen som sådan? Hos de inre drivfjädrar, på vilka den beror och som i detta krig ha trätt fram på ytan i sin hemskaste gestalt? Denna den moderna civilisationens gemensamma skuldbörda, den inre kulturlösheten och det själiska armodet, frasrikedomen och avgudadyrkan, faller tillbaka på alla, som ha del i den. Hur fruktansvärt löjlig måste från denna ståndpunkt sedd den frasen förefalla, att från en eller annan sida detta krig föres till räddning av civilisationen!

Om den europeiska mänskligheten efter kriget ännu är mäktig ett nytt uppsving, en ny insikt, så måste den betrakta kriget som frukt och följd av den moderna civilisationen ur andra synpunkter än krigsfrasernas. Den måste då tillstå för sig, att kriget inte endast är en militärangelägenhet, ett verk av

krigiskt hjältemod och soldatororganisation, utan i lika mått en affärsangelägenhet, genom vilken ett antal människor riktar sig och kommer i besittning av just den lyx, för vars skadliga och förslappande inverkan skyttegravarna förmenades skola tjäna som kuranstalt. Den skall då förstå, att den ödesdigra orättfärdigheten av egendomsfördelningen, så som den växande industrialismen för den med sig, å ena sidan pauperismens kulturvidriga elände, å den andra mammonismens kulturvidriga egendomshopande, genom kriget ytterligare skärpts.

Ingen, som studerat det mänskliga själslivets lagar, kan på allvar vänta, att en varaktig förändring av människorna skall frambringas av tillfälliga omständigheter. Även om många av dem, som stå vid fronten, under kriget blivit allvarligare, samvetsgrannare, frommare — skola de icke, när de åter försatts till sina tidigare förhållanden, bli samma människor som de förut voro? Ur skyttegravarna stiger nattetid, innan slaktandet börjar, ett mummel av böner, som dödens åsyn tvingar fram ur pinade hjärtan. Men betyder detta väl en Guds nya uppenbarelse i själarna, eller inte fastmer ett återfall i gamla barnsliga vanor under ett oundkomligt tvångs tryck? Och skall inte detta återfall råka i glömska samtidigt med att de ohyggligheter, som framkallat det, upphöra, så snart tidigare förhållanden och livsbetingelser åter vinna överhanden?

När det nu redan är mycket problematiskt huruvida kriget som ett övergående tillstånd kan frambringa en inre

nyfödelse hos de civila personer, som beröras av det, så finner man ännu mindre några hållpunkter för tron att det skall kunna häva de sjukdomar, av vilka den moderna mänskligheten led i fredstid. Jag vill helt bortse från den sexuella förvildningen och folkhälsans därmed sammanhängande nedsättning för långa tider framåt — ehuru väl de europeiska nationerna redan under sitt fredstillstånd voro illa nog däran i denna riktning. Men det gives dock, tack vare organisationer, som uppkommit av fritt personligt initiativ och som före krigstiden ägnat sig åt bekämpandet av detta onda, möjligheter att bli herre över det. Det värsta onda åter, som den västerländska kulturen lider under, är redan på den grund för oberäknelig tid framåt ej möjligt att bekämpa, emedan det ännu alls icke igenkänts som något ont utom tvärtom hyllas som en utmärkelse för den moderna tiden. Och liksom detta krig i sin ohygglighet blott är det sista, yttersta tecknet på omfånget och verkningarna av detta onda, så bidrar det också till att förlänga det i det oändliga.

Alla den yttre världsordningens problem låta föra sig tillbaka till ett enda — maktproblemet. I centrum av alla tvister och allt trassel, som förekomma i mänskornas förhållanden, stå enskilda gruppers och personers kamp om makten. Denna kamp om makten mellan hela folkgrupper eller statssystem är bortom alla fraser den verkliga orsaken till varje krig. Krig kan icke skiljas från strävandet efter makt; den som vill bekämpa kriget som sådant måste först detronisera maktprincipen — vil-

ket urkristendomen ju helt logiskt gjorde. Men även kristendomens historia visar, att det mänskliga strävandet icke i allmänhet låter sig skiljas från maktprincipen; detta har även kristendomen erkänt i det ögonblick då den i kyrkans gestalt från en den inre världens ordning förvandlades till en tingens yttre ordning.

Men den form, under vilken maktprincipen i vår tid tar sig uttryck, är farligare än någon tidigare, ty den utgör ett hot emot den mänskliga själens skönaste och ädlaste egenskaper. Man kan beteckna den som en livets mekanisering genom tekniskt-ekonomiskt naturbehärsande. Det är mänskans tragiska öde, att hon alltid blir sina egna skapelsers slav, emedan hon inte i förväg kan beräkna deras följder. Och så inträffar det, att hon även då hon genom sitt skarpsinne och sin uppfinnarförmåga tvingar de elementarmakter i sin tjänst, som hon förut stod hjälplös emot, återigen blott blir slav under de oberäknliga verkningar, som uppstå genom dessas förknippande med maktprincipen. Den moderna tekniken, som i så mycket underlättar det mänskliga livet, liksom den moderna ekonomiken, som i en sådan grad förökar de materiella tillgångarna, vänder sig som den moderna imperialismens verktyg mot personlighetens väsen, i det de driva in mänskorna, hoprörda till en själlös massa, i det intressenas maskineri, som behärskar det civiliserade livet. Även mänskan blir material och maskindel. Så långt hon passar till det, så långt kan hon hålla sig uppe; vad förgångna kulturepoker byggt upp

av andliga värden går emellertid därvid under.

I detta krig, vars grund innerst är Englands och Tysklands kamp om världshandeln, träder för den som har rivit sönder frasernas vävnad den imperialistiskt mekaniserade civilisationens verkliga väsen på ett ohyggligt sätt i dagen, och som en synlig symbol därav ha vi att betrakta dess artilleri, den moderna vapentechnikens triumf, vars oerhörda projektiler slita i stycken hundratals människor och redan genom blotta lufttrycket pressa ögonen ur huvudet på långt bort stående.

Vad kan man hoppas av ett släkte, som sätter sin stolthet och sin ära i denna civilisation, till absurditet förblindat i avseende på de sanna orsaker och verkningar, som det uppoffras för? Om fredstillståndet utgör en ständigt växande överansträngning av det mänskliga nervsystemet genom det tekniskt-ekonomiskt uppjagade levnadssättet, genom en civilisation, vars innersta drivfjäder vi igenkänna i den imperialistiska lagen för expansion och erövring. — finns det då över huvud taget ännu någon möjlighet för en kultur, sådan den för två eller tre generationer sedan representerades av Europa? För närvarande är denna kultur livskraftig blott i de stater, som ej dragits in i den imperialistiska konkurrensen, eller på landsbygden och i små städer, där det ännu finns lugn och ro, proportion mellan produktionsförmåga och krav, de oeftergivliga förutsättningarna för en skön livskultur. I den moderna civilisationens centra åter krossas hopplöst all livskultur i övermåttets mördande virvel.

Det är riskabelt att profetera. Pessimism och optimism ha hittills inför den outtömliga kraften i den mänskliga naturen gjort lika stort fiasko: naturen frambringar alltid oförutseddaverkningar. Och så kan även kriget utgöra en del av denna kraft "die stets das Böse will und doch das Gute schafft". Vi få vänta och se. Med kriget försvinna krigsfraserna; kanhända framgår ur desillusionen den rena insikten och ur insikten omvärderingen. Fras och desillusion — två ting, som äro så vitt skilda från varandra som den skimrande såpbubblan och den smutsiga droppen, som blir kvar efter den. Och dock äro de från varandra oskiljaktiga.

ROSA MAYREDER.

De skandinaviska kvinnorna i Fordkonferensen. Som ordinarie svensk delegerad vid den i Stockholm församlade Fordska fredskonferensen har fru Frida Stéenhoff invalts och till suppleanter fröknarna Anna Lindhagen och Anna Kleman. Danmarks kvinnliga delegerade är fröken Henni Forchhammer, ordförande i Danska kvinnors nationalråd och andra v. president i International Council of Women; suppleanter fil. kand. Helene Berg, skolköksinspektisen Eline Hansen, ordförande i Danske Kvinders Valgretsforbund, samt fröken Johanne Petersen-Norup, stiftare och ordförande i danska ungdomsföreningen Pax. Norge är representerat av fröken Fredrikke Mörck, en av den norska kvinnorörelsens mest bemärkta personligheter. Suppleant är fröken Fanny Schnelle, stadsfullmäktig i Bergen.

Förslag till ny fattigvårdsdag.

Det förslag till lag om fattigvården som efter åttaårigt kommittéarbete avgavs våren 1915 lät kanske ej så mycket tala om sig. Det kom ej med stolta löften om att borttaga all nöd, och en yttlig betraktare kanske ej ens märkte någon större olikhet mellan nu gällande lag och det nya förslaget. Och likväl är det senare stort och omfattande och därtill nog så radikalt.

På kvinnan som vårdarinna ej blott av det egna lilla hemmet utan även av det stora gemensamma — samhället — ställer det nya krav. Det är därför av vikt att kvinnorna mera allmänt än som hittills skett sätta sig in i vad som kan komma att fordras av dem som utöfvere av fattigvårdsarbetet. I övrigt är det ju tyvärr så att allt som rör fattigvård och understöd angår kvinnorna alldeles särskilt. Så länge kvinnorna få lära sig mindre och även i övrigt äro i regel sämre rustade än männen för konkurrensen å arbetsmarknaden, — så länge deras förnämsta arbete som vårdarinna av det egna hemmet ej alls ekonomiskt uppskattas, — så länge de genom många skrankor utestängas från verksamhetsområden, där de skulle kunna göra sig nyttiga och finna en dräglig bärgning, — så länge angår all fattigvård, all understödsverksamhet kvinnorna alldeles särskilt, då de själva och deras systrar i främsta rummet och i mycket öfvervägande antal äro eller komma att bliva mottagare därutav.

Inom fattigvårdsdagstiftningskommittén ha kvinnorna, som bekant, i fröken

Ebba Pauli havt en utmärkt representant, och det torde ej vara orätt att säga, att hon har stor del i att det som en röd tråd går igenom det hela en känsla för individens rätt och värde, en önskan att nöd, oberoende av orsaken, skall avhjälpas och varje behövande få den vård hans tillstånd kräver samt vidare en önskan att den vårdande uppgiften ej lägges blott på några få yrkesmässiga utöfvere, utan att den verkligen blir en hela samhällets hjärteangelägenhet. Detta innebär bl. a. att alla, oberoende av om de ha något med fattigvård att göra eller ej, sätta sig in i vad fattigvården kan och vill och lämna den sitt stöd i stället för att, som nu alltför ofta sker, motarbeta den. Fattigvårdens verksamhetsområde behöver ej därför ökas, mycket som nu påvilar fattigvården kan i en framtid tänkas skiljt därifrån, t. ex. sjukvård och barnavård. Fattigvårdsdagstiftningskommittén fortsätter ock med sitt arbete på sistnämnda område, varför nu föreliggande förslag till lag i vissa delar torde få vara att anse som ett provisorium.

Hur man än söker inskränka fattigvårdens verksamhetsområde, torde man dock ej kunna undvara en samhällets lagstadgade understödsverksamhet, som har till uppgift att träda emellan där annan organisation saknas eller ej räcker till, som undersöker behovet i varje särskilt fall och avhjälpes det på bästa sätt. För att åstadkomma detta har man nu i nittiotvå paragrafer behandlat frå-

gan, och jag skall här nämna några av de punkter, som synts mig mest beaktansvärda.

Genom lagens 1:sta paragraf tillförsäkras varje behövande laglig rätt till hjälp eller vård. Det är behovet i varje särskildt fall, som skall vara det avgörande. Bland anledningar till behov räknas upp de samma som nu gälla: minderårighet, ålderdom, sjukdom, och dessutom har man tillagt "av annan anledning". Dessa tre små ord vidga lagens omfattning i oerhörd och kanske nu oberäknelig grad. Under "annan anledning" kan ju innefattas nästan vad som helst. Den som är oförmögen att försörja sig och saknar egna medel skall vara tillförsäkrad underhåll och vård, minderårighetsfall även beredas uppfostran.

Ett sådant fall som det mångomtalade, då en hustru med åtta barn förnekades rätt till fattigvård under den tid mannen till följe sjukdom var oförmögen till arbete, därför att "det icke uppgivits, än mindre visats, att hustrun varit urståndsatt fullgöra henne åliggande skyldighet att utan samhällets betungande försörja makarnas åtta minderåriga barn", kan ej förekomma efter den nya lagen.

Få barnen ej sitt underhåll, är detta anledning nog för samhället att inskrida, säger man nu. Om det som härför lägges ut skall återfordras, och i så fall av vem — det får bli en senare fråga. Hjälpen skall i varje fall utgå omedelbart. Men även efter det nu föreliggande förslaget måste det vara en verklig oförmåga att försörja sig, innan rätt till fattigvård inträder; arbetslöshet i och för sig berättigar sålunda ej till understöd.

Kommitténs förslag, att den fattigvård staten tillförsäkrar sina behövande medlemmar av dessa skall kunna utkrävas såsom en dem tillkommande rätt, är ej enhälligt — två reservanter (samma två som sedan reserverat sig mot nästan allt nytt i förslaget) ha yrkat att allt här skulle bli vid det gamla, d. v. s. att samhället väl skulle ha skyldighet att giva, men den nödstälde däremot ingen rätt att fordra något eller att på något sätt kontrollera huru samhället fullgör sina understödsskyldigheter. I avseende på den s. k. minderårighetsgränsen har det ock varit delade meningar inom kommittén. Flertalet ville ha kvar den gamla bestämmelsen, att "som minderårig skall räknas den som ej fyllt 15 år", men två reservanter (fröken Pauli och inspektör Lindblom) ha velat höja minderårighetsgränsen till 16 år. Detta innebär skydd och vård för många ungdomar under den för dem mest kritiska åldern, och det är därför att hoppas, att de som en gång skola fatta beslut härom skola liksom Stockholms fattigvårdsnämnd inse vikten härav och följa reservanterna i denna del.

Ehuru området för den obligatoriska fattigvården blivit vidgat, har kommittén likväl ansett, att man måste bibehålla fattigvårdssamhällets nuvarande rätt att bevilja understöd när helst så prövas nödigt och att självt bestämma de grunder, efter vilka dessa frivilliga understöd böra utgå. Till dessa åtgärder hör understöd till barnkrubbor och arbetsstugor till åstadkommande av goda och billiga bostäder för arbetslöshetens bekämpande och mycket annat.

Kommittén har bibehållit nuvarande

bestämmelser om föräldrars ovillkorliga skyldighet att försörja sina barn, mannens försörjningsplikt mot hustrun och barnens i vissa fall mot föräldrarna och därtill fogat en skyldighet för hustrun mot mannen. I praktiken har det väl alltid förekommit, att hustrun ibland fått sköta familjeförsörjarens roll förutom sin egen som barnens och hemmets vårdarinna, men det kan ju ej skada att det står i lagen, — ej lära kvinnorna vilja opponera däremot!

Upprepade gånger har man i riksdagen yrkat på att staten skulle övertaga all fattigvård eller på att de små kommunerna skulle länsvis sammanslås. Kommittén anser en sammanslagning i vissa fall, t. ex. i avseende å den kroniska sjukvården, önskvärd och lämplig men håller i övrigt före, att "vill man att de som skola utöva fattigvården också skola omfatta den med ett personligt, levande intresse, måste de få större handlingsfrihet och mera möjligheter att göra sin personliga insats gällande än som kan bli möjligt vid en sammanslagning av kommuner, som i övrigt ej ha något gemensamt".

Varje kommun skall tillsätta en särskild fattigvårdsstyrelse, vilken i sin ordning kan indela samhället i distrikt, vart och ett under uppsikt av en styrelseledamot som föreståndare. För att verkställa undersökning angående gjorda framställningar, för att se till att var och en som är i behov av fattigvård får vad den behöver på för vederbörande själv och för kommunen bästa sätt och för att övervaka understödets användning m. m. har fattigvårdsstyrelsen rätt att till sin hjälp kalla "vårdare". Detta är vis-

serligen en rättighet och intet åläggande, men det torde väl ändå vara sannolikt, att många samhällen komma att begagna sig av denna möjlighet att göra fattigvårdsstyrelsens arbete mera personligt och mera effektivt. Grunderna för fattigvårdsstyrelsens verksamhet skola angivas i reglemente, vilket skall fastställas av Konungens Befallningshavande i varje län. För att vara valbar till ledamot i fattigvårdsstyrelse fordras uppnådda 25 års ålder men däremot ej kommunal rösträtt. Man har ej velat utestänga de gifta kvinnor, som sakna egna tillgångar. Alla gifta kvinnor ha emellertid fortfarande rätt att när som helst och utan att ge skäl därför avsäga sig sådant uppdrag. Den förmånsrätten har man tagit bort från de ogifta kvinnorna — en reform, som dessa säkert själva gilla.

Fröken Ebba Pauli har ej ansett, att man genom dessa bestämmelser gjort nog för att få kvinnorna med i fattigvårdsarbetet. Fastän fattigvården just har till sin uppgift att lämna försörjning, vård och tillsyn åt barn, åldringar och sjuka av alla slag samt inom dess område kommer så mycket hushållsgöromål och så många uppgifter, som alldeles särskilt tillhöra de speciellt kvinnliga arbetsområdena, fanns likväl år 1907 ej mer än 94 kvinnor i landets samtliga 2,500 fattigvårdsstyrelser. För att råda bot på detta missförhållande har hon reservationsvis föreslagit en bestämmelse om att minst en ledamot och en suppleant i varje fattigvårdsstyrelse skall vara kvinna.

I ett kapitel om femton paragrafer gives detaljerade bestämmelser hur det

skall tillgå vid sökande och meddelande av fattigvård. Den som är i behov av hjälp "anmäler" detta hos fattigvårdsstyrelsens ordförande, ledamöter hos prästerskapet eller hos annan därtill utsedd person. Är nöden stor och behov av hjälp "trängande" kan understöd lämnas omedelbart. Polis eller kronobetjänt är skyldig att anmäla de fall av nöd, som komma till hans kännedom, men oberoende av om någon sådan anmälan ingått eller ej åligger det fattigvårdsstyrelsen att tillse att de nödställda, som vistas inom samhället, få det bistånd varav de kunna vara i behov.

I avseende å sättet att hjälpa framhålls först vikten av noggrann undersökning angående den hjälpbehövandes levnadsförhållanden och behov och vidare att "understöd bör lämnas på sådant sätt att den nödställda blir i stånd att för framtiden försörja sig och de sina". Fattigvården bör vara något annat än ett vanligt allmosegivande — den bör avse att lämna råd och personligt bistånd så att den fattiges förhållanden bliva verkligt ordnade för framtiden. Fattigvårdsstyrelsen bör härför "hålla sig väl underrättad om de arbetstillfällen som givas" och tillse att dessa av de arbetsföra verkligen utnyttjas. Fattigvårdsstyrelsen skall även arbeta i förebyggande riktning genom att verka för anslutning till sjuk- och sparkassor m. m. För att nå detta mål bör den även samarbeta med den enskilda understödsverksamheten. Allt detta låter ju så enkelt men är utsägligt svårt att utföra; med samma lagparagrafer kan man få en klok och framsynt eller en oför-

nuftig och fördärvbringande verksamhet. Det är det personliga det kommer an på, och kvinnorna ha här en uppgift som de borde känna ligga dem på allt sätt nära. När det ej räcker med att anvisa arbete, kan hjälp lämnas genom understöd i hemmet, genom utackordering eller genom vård på anstalt. Det gamla sättet att skjutsa omkring eller driva de gamla och vanföra från gård till gård, som förr var så vanligt, har nu uttryckligen förbjudits.

Understöd i hemmet, som är det mest begärliga, är det som lättast missbrukas och får därför ej lämnas åt den som är hemfallen åt dryckenskap eller visat sig arbetsovillig. Utackordering får ske endast till på förhand undersökta hem, med vilka kontrakt skall upprättas. Alla utackorderade skola noga övervakas, och omhändertagna barn skola "när de hunnit den ålder och nått den stadga att de kunna anses i stånd att försörja sig själva beredas tjänst eller anställning" även fortsättningsvis — i vissa fall ända till myndig ålder stå under styrelsens ledning och övervakning. Det finnes ett förfaringsätt, som länge ansetts som en skamfläck på den svenska fattigvården, — bortauktioneringen, då fattiga stackars människor utbjudas till beskådande och hemföras av den som bjuder minst för att taga emot dem. Detta är nu uttryckligen förbjudet.

Fattigvårdssamhälle skall ha anstalt för dem som ej lämpligen kunna understödjas i hemmet. Ålderdomshem för de gamla, vanföra eller kroniskt sjuka, som ej kunna beredas vård på specialanstalt. Arbetshem för sådana perso-

ner, som på grund av sitt levnadssätt ej kunna få understöd i hemmet och som behöva hållas till arbete, samt för personer som försumma sin försörjningsplikt mot hustru och barn. På ålderdomshemmet skall finnas skilda avdelningar för män och kvinnor samt för sinnessjuka, sinnesslöa eller för andra kroniskt sjuka i den mån sådana där måste intagas. Man har framhållit, att den sammanblandning av alla möjliga element, som nu förekommer på våra fattiggårdar, bör ej få fortgå. De abnorma skola snarast möjligt intagas på för dem lämpade specialanstalter, och för kroniskt sjuka skall av landstingen upprättas sjukhem.

I arbetshem får ej intagas ungdomar under 18 år; män och kvinnor ej i samma hem.

I kapitlet om kostnaderna för fattigvården möter den stora frågan om fattigvårdstungans utjämning. Det är med fattigvårdskostnaderna ungefär som med bötesstraffen — lika lag för alla drabbas så olika. Klagomål över att de minst bärkraftiga kommunerna drabbas tyngst av utgifterna för fattigvården har sedan länge framförts såväl i riksdagen som på annat sätt, och det har allmänt erkänts, att dessa små kommuner, där alla äro fattiga, ej kunna utan hjälp fylla de krav, som nu för tiden ställas på fattigvården.

Under erkännande av det önskvärda i att ett utjämning kommer till stånd har kommittén framhållit, att det bör vara utgifter, som inom olika samhällen utgå efter liknande beräkning, som i första rummet kunna komma ifråga att överflyttas på de större enheterna, lands-

tingen och staten. Först är då att märka värden av sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka samt av vissa vanföra — för de senare kräves ju ej blott en i många fall dyrbar specialvård utan även ofta kostbara bandager. I den mån vårdavgiften för dessa sjuka ej kan utgå från egna tillgångar eller erläggas av försörjningspliktig är det landstingen, som skola svara därför, eller i vissa fall staten. För kroniskt sjuka, som intagas på landstingens sjukhem, skola kommunerna betala högst tre fjärdedelar av vårdkostnaderna. Har en kommun eget sjukhem, skall landstinget bidra till detta med en fjärdedel av vårdkostnaderna, och samma bidrag kan erhållas även för sjuka, som vårdas på enskilda sjukhem, om det sker på kommunens bekostnad och hemmet står under läkares tillsyn.

Som framtidsmål har man tänkt sig att all sjukvård skall ordnas med bidrag från staten på samma sätt som redan skett med tuberkulosvården, men även om så sker, blir det alltid många, som ej kunna mottagas på statens anstalter utan som måste få vård på ungefär samma sätt som nu; och även detta kan ju vara bra, om det blott finnes hos dem, som ha anstalterna om hand, det varma kärleksfulla intresse för de sjuka, som kommer dessa att trivas trots allt de få lov att lida. — I övrigt är här att märka en bestämmelse om att för fattiga sjuka, som intagas på lasarett eller sjukstuga, ej får krävas högre ersättning än lika med lägsta fastställda avgiften. Hastigt insjuknade skulle ej, såsom nu, kunna få alldeles fri vård annat än på det egna distrik-

tets lasarett, men ej håller skulle det kunna, såsom nu i vissa fall sker, fordras dubbelt så hög avgift för dem som tillhöra s. k. "främmande kommun" än som fordras för samhällets egna. Vidare skulle fattigvården ej längre behöva ha att göra med skolavgifterna för dövstumma och blinda, utan dessa kostnader skulle överflyttas på landstingen.

Om uppsikt över kommunernas fattigvård talas i två små paragrafer, men här möter kanske den viktigaste nyheten i hela lagförslaget — den om en för hela riket gemensam inspektionsmyndighet, en "vägledande och rådgivande verksamhet med statlig auktoritet". — Till att utföra detta stora verk har man föreslagit en (!) fattigvårdsinspektör med tre instruktörer. Detta torde väl vara för litet, om något gediget inspektionsarbete skall av denna myndighet kunna utföras. Men kommitténs flertal har ju endast tänkt sig inspektionen som rådgivande. (Det är bara skada, att ej alla begära råd — kanske minst de som skulle mest behöva det.) Det skall fortfarande vara Konungens Befallningshavande, som "vakar över att fattigvården inom länet på lämpligaste sätt ordnas och handhaves", K. B., som skall pröva och fastställa arbetsfördelning och reglemente, granska och godkänna plan till anstalter och mycket annat. Inspektionens ställning skulle enligt majoritetsförslaget bli synnerligen svag. Fröken Pauli har emellertid reservationsvis föreslagit, att inspektionen redan från början skall få en fastare ställning med bestämmanderätt i allt som rör de praktiska detaljerna inom fattigvårdsarbetet, under det

att även hon vill, att K. B. skall ha att fatta beslut som innebära en tolkning av vad lagen bjuder eller förbjuder eller som avse en dömande verksamhet.

Å andra sidan ha de två förut omnämnda reservanterna ansett hela den föreslagna inspektionen obehövlig.

Ur det kapitel, som avhandlar den s. k. Hemortsrätten, torde här vara nog nämna, att man föreslår att följa den väg, som inslagits av pensionsförsäkringslagen, d. v. s. att den faktiska mantalsskrivningen blir avgörande och att det enligt den nya lagen skulle gå vida lättare än nu att bli "hemortsberättigad" på ett nytt ställe. Detta gäller dock ej hustrurna. Gamla lagens bestämmelse att hustru skall ha samma hemortsrätt som sin man har man tänkt sig oförändrad, och detta innebär, att en av mannen övergiven hustru skulle liksom hittills vara beroende av mannens bosättning och kunna förklaras i fattigvårdshänseende tillhöra ett samhälle, där hon aldrig varit och som är henne fullständigt främmande. I detta avseende har inspektör Lindblom och fröken Pauli reservationsvis påyrkat, att en övergiven hustru med de barn, som av henne omhändertagits, skulle kunna vinna egen hemortsrätt oberoende av var mannen bor eller vistats.

Om fattigvårdssamhällellenas inbördes ersättningskyldighet m. m. Det har mycket klagats över alla strider som utkämpas mellan vårt lands fattigvårdssamhällellena. Om de obetydligaste belopp processas i oändlighet, och under tiden stiga kostnaderna och ökas svårigheterna för den behövande att få hjälp. För att råda bot på dessa

missförhållanden föreligga flera nya bestämmelser. Sålunda vill man ha undantaget från rätt till ersättning understöd till skolbarns kläder, böcker m. m. d., läkarhjälp, medicin, förlossningshjälp och begravningskostnad samt även all fattigvård, som ej omfattar mer än 30 dagar, och i varje fall de första 30 dagarna. Åtskilliga andra bestämmelser även avseende förenkling och undvikande av tvister måste här förbigås.

Rättigheten att "skicka hem" dem som äro i behov av samhällets hjälp — en rätt som ej sällan tillämpats med stor hänsynslöshet — skulle till stor del försvinna.

I avseende å samhällets rätt mot understödstagare och försörjningspliktiga har man i det stora hela utgått från att det bästa någon kan få är hjälp till självhjälp och att det allmännas understöd därför hållre bör ha karaktär av lån än av gåva. Fattigvårdsstyrelse äger sålunda rätt att i vissa fall återfordra givet understöd — men ock rätt att efterskänka. Om krav på ersättning skulle anses "komma att förlama understödstagarens förmåga att för framtiden reda sig själv" eller "skulle te sig som en obillighet" får det likväl ej göras gällande.

Fattigvårdsstyrelsens husbonderätt över understödstagare skulle efter kommitténs förslag bortfalla.

"Den som åtnjuter fattigvård står under fattigvårdsstyrelsens tillsyn" skall det istället heta — och vidare: "å anstalt intagen är skyldig att förrätta arbete" samt "försumlig försörjare kan åläggas inställa sig för att fullgöra anvisat arbete" och "kan kvarhållas till dess skäl

finnes att antaga att han skall söka ärligen försörja sig och de sina". På samma sätt kan bettlare kvarhållas. För den som ej vill inställa sig vid arbetshemmet eller som där uppför sig illa hägrar varning och tvångsarbete som framtidsperspektiv.

Om de försumliga försörjarna ha även varit olika meningar inom kommittén. Inspektör Lindblom har från sitt mångåriga arbete inom Stockholms fattigvård en rik men föga glädjande erfarenhet av dessa individer och vill därför ha så stränga bestämmelser som möjligt för att kunna hålla efter dem. En liknande uppfattning har ock med all tydlighet kommit i dagen vid de tillfällen, då fattigvårdsrepresentanter från hela landet varit samlade till överläggning.

— Fröken Pauli vill ha en inskränkning i den tid, under vilken den försumlige kan hållas kvar inom anstalten, och föreslår i övrigt att man skall följa den av professor Thyrén anvisade vägen att komma till rätta med de försumliga försörjarna; d. v. s. att i strafflagen skulle införas bestämmelser om åtgärder av straffrättslig natur för försummad försörjningsplikt. "En medveten avsikt att åsidosätta sina förpliktelser bör ej betraktas som en obetydlig förseelse utan bör kunna beivras och bestraffas som annat brott."

— Slutligen är att nämna, att den som helt eller delvis blivit vägrad fattigvård eller som ej är nöjd med behandlingen på en anstalt tillerkännes klagorätt.

Härigenom och genom att den verkliga oförmågan att försörja sig, vilken än anledningen må vara, medför rätt

till understöd, har man avsett att få hela verksamheten på "en ny och bärande grund". Genom att meddela detaljerade bestämmelser angående försörjningens former och genom införande av den centrala inspektionen har man tänkt sig att nu rådande missförhållanden skola helt förebyggas eller åtminstone lättare beivras. Bråk och processer kommunerna emellan hoppas man genom vad som föreslagits kunna avsevärt minska. Det gradvisa skiljandet mellan sjukvård och fattigvård är en viktig förändring och likaså överflyttningen å landstingen av en stor del av kostnaderna för sjukvården. Till sist avser borttagandet av målsmans- och husbonderätten att undanröja de socialt diskvalificerande moment, som hittills ansetts vidlåda fattigvårdstagare.

Om än det föreliggande förslaget till ny fattigvårdslag kommer att bli föremål för mycken kritik är det dock att hoppas, att alla skola kunna erkänna, att man i detsamma sökt tillvarataga och utnyttja det som är verkligt gott inom den gamla svenska fattigvårdsinstitutionen och att man bland det nya som medtagits givit ett stort rum åt den samhällsanda, som innebär den starkas ansvar för den svagas vård, samt att man på samma gång sökt giva förutsättningar för att det personliga oberoendet må kunna bevaras och stärkas.

G. af KLINTBERG.

Kringblick.

Där kvinnorna blivit en faktor att räkna med. Samtliga politiska partier i Danmark med undantag av det socialdemokratiska ha efter den

5 juni, de danska kvinnornas politiska myndighetsdag, tagit upp flera av Dansk Kvindesamfunds huvudprogrampunkter som sina egna. Så uttalar sig det radikala partiet för kvinnornas likställdhet i familjerättsligt hänseende och ifråga om egendomsförhållanden, liksom med hänsyn till utbildningsmöjligheter och rätt att inneha ämbeten. Det konservativa folkpartiet fastslår sin vilja att stödja kvinnornas strävanden att göra sig skickliga till den fria och självständiga samhällsmedborgarens ansvar och arbete samt förklarar sig för kvinnornas likställdhet med mannen inför lagen. Vänsterpartiet vill biträda kvinnorna i deras bemödanden att vinna utbildning för sin speciella gärning i hemmet, uttalar sig för kvinnornas fulla jämställdhet med männen inom familjen, samhället och staten, preciserande sitt krav på samma frihet och rätt inom samhället för var och en av dess medlemmar, oberoende av stånd, förmögenhetsvillkor eller kön.

Kooperativ hushållning. Kände man icke krigets reala ohygglighet skulle man kunna småle åt dess attrappövertäckningar. De mest oväntade företeelser sticka upp huvudet, och när krigsanordnarna en gång bli lediga från det nuvarande hantverket och kunna överblicka situationen i dess helhet, bli de troligen ej så helt förtjusta över allt vad som under tiden tilldragit sig i det sociala samhället.

Staten vilar på hemmet, heter det. För att skydda staten utåt krigar man. Men kriget medför som praktisk nödvändighet en socialisering av hemmen som — åtminstone för gamla hemvärderingsprinciper — måste te sig närmast som hemupplösande makt.

Familjeförsörjarna tagas bort till kriget; hustrurna och mödrarna — tillika med de ogifta kvinnorna — tvingas in på de ledigblivna platserna i yrken och industri; stat och kommun åter överta hemplikter som kvinnorna inte samtidigt kunna fylla. (Vi ha i ett föregående häfte av Hertha nämnt om huru de österrikiska kvinnorna för sin del preciserat denna statens förpliktelse, gentemot militärledningens begäran att de skola i större mängder ägna sig åt industriarbete.)

Härtill kommer nationalekonomernas fordran

på sparsamhet. Inför denna försvinner det prisvärda i att varje husmoder lagar sin egen mat i sin egen gryta. Vilket slöseri med bränsle, med arbetskraft! Koka på en gång, i en gryta, för ett helt lag. Det sparar tid, pengar — och arbetskraft. D. v. s., kvinnorna få tid till arbete utom hemmen.

The Common Cause, där problemet om ekonomisering för nationen genom reformer i hemmens hushållning under en längre tid in-

gående behandlats, har i sitt senaste nummer en artikel som i anslutning till ovan nämnda tankegång allvarligt framhåller det riktiga och nödvändiga i att kooperativ hushållning kommer till stånd i största möjliga utsträckning. Och detta händer i England, hemindividualismens land!

Krigets lärdomar åtminstone visa ej hän mot hemvårdskursers speciella önskvärdhet.

»Hjälpsystrarna».

Gives det någon fråga, som, om den är av den vikt att den ingriper i det offentliga livet, icke får sina avgjorda anhängare och motståndare, medan en del personer, som icke äro i tillfälle att sätta sig in i frågans innebörd, dess förhistoria och sannolika följder, fatta position på den sida, där fördelarna springa mest i ögonen? Det är sålunda helt säkert ett fåtal bland allmänheten, som icke med sympati omfattar Röda Korsets plan till fyllande av behovet av sjukvårdspersonal i händelse Sverige skulle hemsökas av krig. I stora drag går nämligen denna plan ut på att taga fasta på den patriotiska offervilja, som finnes hos landets kvinnor, och bereda dem tillfälle att genomgå en kortare utbildningskurs för att sätta dem i stånd att vid behov kunna biträda i sådana sjukvårdsgöromål, som ej fordra någon större yrkesskicklighet.

Kursen är halvårig och består i en av läkare ledd teoretisk undervisning på 6 veckor och samtidigt tjänstgöring på sjukhus under sjuksköterskas instruk-

tion. Härefter kan inträde vinnas i "Röda Korsets kvinnliga sjukvårdstrupper", varvid de s. k. "hjälpsystrarna" förbinda sig: att minst 3 år kvarstå vid de kvinnliga sjukvårdstrupperna, såvida icke fullgiltigt skäl för utträde föreligger; att vid mobilisering enligt order ofördröjligen inställa sig till tjänstgöring; att alltid hålla vederbörande distriktsstyrelse av S. R. K. underrättad om sin adressort; att icke under fred befatta sig med avlönad sjuksköterskeverksamhet, m. m. De rättigheter, som hjälpsystrarna kunna påräkna, äro under krigstjänstgöring samt under utbildning efter mobilisering: fri bostad, kost och tvätt samt fria resor till och från tjänstgöringsort. Däremot bestridas samtliga med fredsutbildningen förenade kostnader av eleverna själva.

Denna plan har utan dröjsmål satts i verkställighet, och ett antal elever håller redan på att genomgå kursen. Ehuru saken således åtminstone f. n. är avgjord, bör dock icke en redogörelse saknas i Hertha, då frågan så nära berör

vår kvinnliga ungdom och särskilt den grupp kvinnor, med vilka Fredrika-Bremer-Förbundet genom sin sjukvårds-kommitté och sina sjuksköterskebyråer kommer i beröring.

Vänder man sig då först till dem, för vilka planen är avsedd, nämligen aspiranterna till elevplatserna, förstår man att det här erbjudna tillfället att utbilda sig för en uppgift måste verka i högsta grad tilltalande. Hur mången ung kvinna går inte utan att veta vad hon skall ägna sina krafter åt, hur mången längtar inte att få känna sig vara till verklig nytta! Och här yppar sig tillfälle att offra tid, pengar och bekvämlighet på fäderneslandets altare! Lägghärtill den suggererande verkan som sjukvård, sårade, fronten har för entusiastiska sinnen! Det råder nämligen en viss oklarhet angående "hjälpstryarnas" blivande tjänstgöring, och oemotsagda uttalanden i den dagliga pressen giva intryck av att det är krigstjänstgöringen, som åtminstone till en stor del skulle bliva deras uppgift. Kommer kriget och den manliga ungdomen skall fullgöra sin plikt, huru lockande är det icke då för deras kvinnliga anhöriga att få skänka sin hjälp, att få dela deras faror och vedermödor. Oprövade som de äro i vad allt sjukvården rätt utövad fordrar i disciplin, i självövertvinnelse, tålmod och kraftansträngning, gripa de med begärlighet detta tillfälle att få drömmen om ett offer för fäderneslandet förverkligad.

Och för allmänheten, som icke trängt djupare in i saken, måste ju allt synas gott och väl. Att det är Röda Korset, som utarbetat planen, är ju en borgen för att det är det bästa som kan fram-

läggas för fyllande av det förefintliga behovet.

Men vänder man sig så till sakkunskapen, och i denna fråga är den väl närmast representerad av sjuksköterskorna, vilka genom flerårigt utövande av sjukvård och genom ledning av elever på sjukhusen vunnit en mångsidig erfarenhet, mötes man av en hel del skäl emot förslaget. Vid ett skärskådande av dessa invändningar från sjuksköterskehåll har man att hålla sig till vad som förekommit i Svensk sjukskötersketidning.

Redan i november cirkulerade till landets sjukhusläkare ett av överfältläkaren uppsatt förslag till utbildande av "hjälpstryar". Det skilde sig i vissa delar från det nu antagna, som måste betraktas som en avgjord förbättring. Då denna första plan till utbildning av en ny grupp sjukvårdspersonal sett dagen, vände sig Svensk sjuksköterskeförening till Röda Korsets överstyrelse med en vördsam anhållan att frågan icke måtte lösas i enlighet med det föreliggande förslaget. Sjuksköterskeföreningen förordade i stället dels ett-årig utbildning för dem, som komme att tjänstgöra som sjuksköterskor, dels en reserv av frivilliga för att i mån av behov inträda på de ordinarie elevplatserna vid resp. sjukhus och hänvisade till erfarenheten från Tyskland, där den vid krigets början fastslagna 6 månaders kursen för s. k. "Hülferinnen" på grund av klagomål från såväl framstående läkare som sjuksköterskekåren höjts till ett år. På denna sin framställning fick Svensk sjuksköterskeförening ett protokollsutdrag, som utvisade

att Röda Korset icke ansåg sig ha någon annan utväg att lösa frågan än i huvudsaklig överensstämmelse med överfältläkarens förslag, jämte en inbjudan att utse en sjuksköterska att deltaga i överläggningarna inom den kommitté, som på grundvalen av det nämnda förslaget skulle utarbeta och omhänderha organisationen av hela denna fråga.

Det kan tyckas som om Sjuksköterskeföreningen med glädje skulle ha begagnat sig av denna utväg att få något inflytande på frågans slutliga lösning, men innan den utsedda representanten, föreståndarinnan för Fredrika Bremer-Förbundets sjuksköterskebyrå, hunnit intaga sin plats i kommittén, blev det känt, att föreståndarinnan vid Röda Korsets sjuksköterskehem icke skulle deltaga i förhandlingarna, varför det endast skulle bliva en person, som skulle komma att företräda sjuksköterskeåren, samt vidare, att saken framskridit så långt, att ansökningar om tillträde till de nya kurserna redan börjat emottagas. Med uttalande av tacksamhet för förtroendet och anförande av dessa skäl avlogs därför Röda Korsets anbud. Det tillmötesgåendet visades då Sjuksköterskeföreningen, att tvänne representanter därifrån inbjödos ingå i organisationskommittén, men vid det första sammanträdet, som ägde rum då de båda sjuksköterskerepresentanterna voro närvarande, kunde dessa icke vinna något gehör för sina åsikter, varför de, framhållande att de i fullföljandet av det av R. K. fattade beslutet sågo "en fara för urartning av den svenska sjukvården", anmälde sitt utträde ur kom-

mittén. Detta steg har blivit ganska hårt bedömt. Man har däri velat se ett utslag av oförstående av sakens stora vikt och av fruktan för konkurrens, men, om icke annat, borde det förslag om en ettårig kurs, som från sjuksköterskehåll ansetts böra sättas i stället för den halvåriga, fritaga dem från dylika misstankar.

Sjuksköterskorna framhålla, att de till fullo inse att såväl patriotiska som militära skäl nödvändiggöra en sjukvårdsreserv, men det är angående principerna för dennasskapande, som de hysa avvikande mening. Den nya gruppen sjukvårdspersonal — hjälpsystrarna — kommer varken att besitta eller tillerkännas kompetens att arbeta som sjuksköterskor och icke håller äga den arbetsförmåga, vartill sjuksköterskebiträdena, vilka antagas utan föregående undervisning, genom vana vid kroppsligt arbete blivit tränade. En halvårig utbildning kan visserligen vara bättre än ingen, men det är under förutsättning att eleven får användning för vad hon inhämtat så gott som omedelbart efter avslutad kurs. Dröjer det innan krigsläge eller mobilisering inträder, blir det i allmänhet icke mycket bevänt med denna ofullständiga utbildning; kommer däremot kriget, få pågående kurser avbrytas och eleverna vid behov lösgöras, vare sig kursen från början varit avsedd att vara halvårig eller ettårig. Sjukvården blir bättre tillgodosedd med t. ex. 100 sjuksköterskor med ettårig utbildning jämte ett lika stort antal biträden, som den skulle bliva med 200 hjälpsystrar med den halvåriga utbildningen. Allt talar såle-

des för att utbildningen redan nu lägges som ettårig. Så långt sjuksköterskorna.

Från det motsatta hållet hävdas nödvändigheten av att handla snabbt, så att åtminstone en del av den sjukvårdspersonal, som fattas, redan i vår står till förfogande, att en ettårig kurs skulle inskränka det behövliga antalet hjälpsystrar till hälften och slutligen att man kan påräkna ett mycket större antal elever, om man endast fordrar ett halvt års uppoffring av tid och pengar. Gjorda beräkningar visa, att om manskulle beröva sjukvårdsanstalterna en avsevärd del av de under utbildning varande eleverna plus 40 å 50 proc. av de examinerade sköterskorna, skulle icke ens denna åtgärd räcka till att fylla de krav, som sjukvården i krig skulle ställa på den Svenska sjuksköterskekåren.

Väl förstår man de skäl, som varit bestämmande för Röda Korset. Det hör till dess uppgifter att se till att det behövliga antalet sjukvårdspersonal står till förfogande i händelse av krig. Men vinnes verkligen på den inslagna vägen detta resultat annat än på papperet? Om, bland de många hundratal elever det här är fråga om, undantag göres för dem, där karaktärsläggningsen, naturliga anlag och förmåga att tillgodogöra sig även en mindre fullständig undervisning skapa en verkligt duglig hjälpsyster, kommer det dock antagligen att bland Röda Korsets kvinnliga sjukvårdstrupper finnas många, som just på grund av att sjukvården icke är deras livsuppgift utan endast en sak som de under vissa förhållanden skola syssla med, icke när det gäller bliva till den nytta man hoppats på. Det är därför man

även så väl förstår, att sjuksköterskekåren opponerat emot att denna nya grupp sjukvårdspersonal med otillräcklig utbildning och sjukhusvana göres till något bestående för flera år framåt eller, som en överläkare vid ett av våra större sjukhus träffande uttryckt det, att "en ny kår av tillfällighetstyp och av improvisationsart" skapas.

Energiskt och målmedvetet har det under årtal arbetats på att höja sjukvården, och vårt land står i stor tacksamhetsskuld till S. R. K. för den framstående del detsamma tagit i denna utveckling. Men även sjuksköterskorna själva ha under de senaste decennierna med allt mera vaken blick för den intima samhörigheten mellan sjukvården och dess utövare oförtrutet strävat för sjuksköterskekårens framåtskridande.

Och det är just de ledande inom kåren, de, som hålla fanan högt, som trätt i bräschen i den strid det här gällt. Att det icke varit en strid för själviska intressen utan en strid för att sjukvården måtte få förbliva det allvarliga och fridlysta område, dit endast de böra få tränga in, som vilja uppoffra mer än en ytlig bekvämlighet, synes mig klart.

Höga fordringar ställas på en sjuksköterska. Mild, tålig, klok, modig, fin-känslig, bör hon helt kunna bortse från det egna jaget. Ja, det är nog vetenskapen om vilken självövertinnelsens kamp mången gång fordras för att uppnå om än endast ett närmande till idealet, som gör att sjuksköterskorna reagera emot att man helt lättvindigt tror sig kunna välja en del av kallet utan att omfatta det med det allvar, som utgör grundvillkoret för dess rätta utövande.

Det är på sjuksköterskorna, som den viktigaste delen av utbildningen lagts, i det den praktiska undervisningen skall ledas av dem vid de sjukvårdsinrättningar, som öppnat sina portar för eleverna. Jag kan därför till slut blott instämma i vad professor Åkerman i denna punkt säger i en artikel angående motiven till Röda Korsets beslut

i februarinumret av Svensk sjukskötersketidning: "Om de (sjuksköterskorna) — såsom jag vet att de komma att göra — trots allt lojalt fullgöra detta arbete, är det för mig endast ett nytt bevis på den självövertunnelse, i vilken de ha en lika rik som fortsatt övning".

SIGRID ULRICH.

Lärrarinnehemmet Ro.

Tanken på att få till stånd ett ålderdomshem för lärarinnor, som varit anställda vid flick- och samskolor i Sverge, går flera år tillbaka i tiden. Bättre ha inte våra lärarinnor haft det — eller ha det — med lön- och pensionsförhållanden än att de inte själva kunnat säkerställa sin existens för ålderdomen. Att ordna ett hem, där trev- nads- och ekonomifrågan på en gång löstes på ett tillfredsställande sätt, blev därför ett önskemål.

Det är fröken Augusta Lithner, som framför allt har varit verksam för idéns realiserande. Efter att ha företagit en studieresa till skilda länder för att sätta sig in i vad som i denna väg gjorts där, höll fröken Lithner på flickskolemötet i Falun 1911 ett föredrag över sina erfarenheter, vilket resulterade i att en kommitté tillsattes i syfte att söka åstadkomma ett sådant hem i Sverge.

1912 hade denna kommitté redan kommit så långt att den fått en förening, Ro, bildad, och samma år fick denna

förening en stor, härlig tomt till skänks på Lidingön, av ingenjör Hjalmar Arvin. Med denna storartade gåva kom byggnadsfrågan i ett nytt, löftesrikt läge.

Villiga och hjälpande krafter jämnade därefter vägen, var och en på sitt sätt. Genom ett varulotteri, genom större och mindre understödsbidrag flöto penningar in. Och i juni 1914 kunde grunden till byggnaden läggas.

Nu reser den sig sedan i höstas färdig på sin grund av urberg, omgiven av tallar och björkar, på en högt belägen plats på den vackra Lidingön. En stor, rymlig byggnad, som i sin goda anordning på ett synnerligt lyckligt sätt synes ha löst uppgiften att skaffa pensionärerna trevnad och ro.

Ett särdeles gott grepp är femrumsgrupperingen — de enskilda pensionsrummen, vart och ett med egen tambur, en sovalkov, två garderober och ett frukostkök med varmt och kallt vatten, — omkring olika små hallar, varigenom det tröstlöst tråkiga korridor-systemet undvikits. Förtjusande är det

stora gemensamma vardagsrummet med sin lysande, gula björkmöbel samt biblioteket med sin öppna spis, sina inbyggda bokhyllor och ljusa, med kalkmålningar prydda väggar.

I den gemensamma matsalen sker serveringen vid småbord.

Egentligen är det väl överflödigt i dessa tider att tillfoga, att det finns elektrisk belysning och värmeledning överallt — samt att köksavdelningen är försedd med alla de praktiska anordningar, som våra dagar bjuda på.

Det är tjugofem pensionärer, som kunna få njuta av Ros förmåner. Redan den 1 oktober förra året, ett par månader före invigningen som ägde rum efter ett vackert och anslående program den 30 november, flyttade de första pensionärerna in. Nu äro de flesta av de tjugofem gästrummen tagna i besittning. — Det kan vara lämpligt att i detta sammanhang nämna, att under de närmaste åren kommer föreningen att hyra ut några av de återstående rummen åt tillfälliga hyresgäster, vilka icke behöva tillhöra lärarinnekåren. Avsikten med denna anordning är att sålunda bevara rum disponibla för lärarinnors räkning, som under de närmaste åren uppnå pensionsåldern, men ändå under tiden dra inkomst av dem.

Och villkoren för de lärarinnor, som få förmånen att bo på Ro! Ja, det är 550 kr. om året för det prydliga, avskilda rummet plus värme, elektriskt ljus, upppassning samt middagsmåltid med kaffe. Frukost och kväll får pensionären ordna med själv, antingen genom att begagna sig av sitt eget lilla

frukostkök eller genom att träffa särskild uppgörelse om att få även dessa måltider genom hemmet och i den gemensamma matsalen.

Man kan väl tycka, att detta är utomordentliga förmåner och att all oro för ekonomin härmed skulle ha lyfts från pensionärernas skuldror. Men så ytterligt otillfredsställande äro ännu våra lärarinnors pensionsförhållanden, att för många är uppfyllandet av t. o. m. dessa villkor en svårighet. Men även härvidlag börjar föreningen kunna träda hjälpare emellan. En summa penningar har av fröken Lilly Engström under namn av "Lilly Engströms fond" ställts till föreningens disposition i avsikt att räntemedlen skulle tilldelas någon av de pensionärer, vilkas tillgångar äro så knappa, att de endast med svårighet kunna vistas i hemmet.

Troligt är väl att detta goda uppslag kommer att väcka andra på tanken att på liknande sätt underlätta föreningens arbete för de pensionerade lärarinnornas sorgfria ålderdom.

Samtidigt som man, tyvärr, måste uttala en önskan om mera hjälp i form av fonder och understöd åt det nu igångsatta goda företaget, är det på sin plats att uttala en kraftig förhoppning om att den dag ej må vara för långt avlägsen, då våra lärarinnors lön- och pensionsförhållanden må ha blivit så ordnade, att dessa ej skola vara reducerade till att räkna med hjälp och understöd, när ålderns dag kommer för dem.

Som det nu är måste tanken på Ro vara en strålande ljuspunkt för många av dem.

E. K.—N.

Notiser från bokvärlden.

Minnen av och om Emil Key. Utgivna och utfyllda av *Ellen Key*. Albert Bonniers förlag.

Åt någon även i andligt avseende närskyldare än sin dotter Ellen kunde för visso Emil Key inte givit uppdraget att redigera och fylla ut sina "Minnen". I slående likhet med Ellen Keys av oss kända själsprofil tecknar sig här hennes faders — en lågande ande, en idealist och en det ärliga sökandets stridsman. Därtill en den älskvärdaste mänska.

Hur starkt Ellen Key själv känner släktbandet och släktarvet visar valet av bokens tvenne motto. Det är väl också detta, som kommit henne att med såpass vidlyftighet gå in på Keyars, Raabars och med dem sammanhängande släkters ganska invecklade genealogiska förhållanden. Vindar man sig emellertid igenom denna för en utomstående bra nog trassliga härva, så har man också sedan Emil Key — och Ellen Key — så mycket mera levande för sig.

Som en ädel representant för det bästa i förra hälftens av 1800-talet vår glada och löftesrika tid — ty så ter den sig mot bakgrunden av vår egen natthöljda — träder den unge Emil Key mot oss i "Minnena". Frihetsidealens, skandinavismens, demokratiens idéer som sjödo i tiden och som i Lund, Emil Keys Alma Mater, hade sin egen eldige sångare, Talis Qvalis, slogo sitt fasta och djupa grepp i Emil Key. För honom blev detta mera än en stundernas uppfammande hänförelse, det gav riktningen åt hans hela liv.

Så konsekvent var denne frihetsälskare, att han även hade plats för den frigjorda kvinnan i sin världsordning. Ett mycket enkelt skäl hade han dessutom härför: att tiden kräver mänskans emancipation, mäns och kvinnors frigörelse ur tvång och fördomar. —

Ganska roande är den lilla upplysningen om att den halvt novellartade uppsats om "Kvinnornas emancipation", som Emil Key under ett av de första åren av sitt äktenskap sände S. A. Hedlund, då vid Örebrotidningen, renskrivits av hans hustru, "ehuru hon icke var för emancipationen".

Vid sidan av de många släktprofilerna skymta i "Minnena" dragen av dåtidens mest kända personer. Lundatidens ungdomskäcka skara med de dominerande gestalterna av Talis Qvalis, Otto Lindblad, Assar Lindeblad; Stockholmsåren med Almqvist, Lars Johan Hierta, Blanche, Sturzen-Becker, den glada Johan Jolin och den godlynte Wetterbergh. Och inom konstens värld Jenny Linds strålande gestalt och den med speciell ömhet av utg:n tecknade bilden av Emilie Höggvist.

Emil Keys egentliga sociala och politiska verksamhet kommer med i den andra del av "Minnena", som utlovas i efterskriften. Från denna första minns man honom främst som skandinavismens unge förkämpe och som den ännu starkt hoppfulle arbetaren för ett framtidsideal av i vidaste mening tillämpade sociala och politiska frihetsprinciper.

Sällskapslif och hemlif i Stockholm på 1840-talet. Ur Marie-Louise Forsells dagboksanteckningar med anmärkningar och personregister af *Syster Heijkenskjöld*. Albert Bonniers förlag.

Marie-Louise Forsell visade sig avgjort från en originellare och mera roande sida när hon kuskade i familjevagn genom Sverige än när hon som här figurerar i klungan av hart när oräkneliga släktingar och vänner, som idka Stockholmskt 40-talssällskapsliv. Rundeln av förströelser — och personer med för övrigt — är så gott som

evigt enahanda och den enda reflexion man kommer till är hur det i själva verket var möjligt för de arma människorna att hålla ut med denna ström av besökande från arla morgonstunden tills kvällen kom med sitt, ofta helt impromptu hopkomna, samkväm av en tjugo, trettio personer.

Att med allt detta boken har att uppvisa en nästan oändlig defilé av människor är självfallet. När man understundom bland alla dessa mer eller mindre hastigt skymtande figurer för någon stund får fatt på den riktiga Marie-Louise, inte bara den som sällskapar, promenerar, dansar — och plötsligt somnar på spektakler, bjudningar och i kyrkan —, är sammanträffandet verkligt angenämt. Hon var utan tvivel en natur som var för god för den söndersplittrade tillvaro, som släkt- och sällskapsmiljön gjorde hennes liv till, och man har en känsla av att hon i andra, friare förhållanden skulle varit en helare och lyckligare mänska.

Verkligt rörande är hennes anteckning om det intryck Fredrika Bremers 1843 utfärdade upprop till Sverges kvinnor om att taga sig an vanvårdade barn gjort på henne. Hur hon kände som om en hel värld öppnat sig för henne vid tanken på att ha något att verka för; således just de känslor Fredrika drömt om att väcka till liv. Tragiskt i hela sin vardaglighet och säkerligen för tiden helt typiskt blev emellertid slutet på Marie-Louises lyckliga sinnesrus. Hennes önskan att ögonblickligen sända sin av årets nålpenngar hopsparda lilla summa till Fredrika Bremer gillades väl av fadern men blev så mycket mera ogillad av modern — och systemen hade fått låna den, så av det hela blev ingenting.

Hade mera av anteckningarna om Marie-Louises verkliga, inre liv fått

komma med och det utförliga annoterandet av vardagliga händelser i stället inskränkts, hade boken med all säkerhet vunnit i värde. Som ett bidrag till de redan ganska många kulturbilderna från 1840-talet bör den emellertid sådan den är kunna påräkna uppmärksamhet av dem som samla på även mera allmänna och redan kända drag från en given tid.

Den nya äktenskapslagen. Lag den 12 nov. 1915 om äktenskaps ingående och upplösning med tillhörande promulgationslag. Översikt och handbok jämte lagtexter av *Georg Stjernstedt*. Tidens förlag.

Lagböcker höra inte i allmänhet till det lättsmälta. Man blir därför angenämt överraskad, när man tar denna bok i sin hand. Så redigt och klart flyter redogörelsen för vår nya äktenskapslag, att man med nöje och lätthet går vidare från kapitel till kapitel och därunder känner sig få rent till skänks en hel överblick av nytt och gammalt i våra lagar om äktenskaps ingående och upplösning, vilken annars skulle betingat ett långt och ingående studium.

Advokat Stjernstedts översikt av den nya lagen är dessutom så grundlig och genomarbetad, att den i detalj lämnar varje önskvärd upplysning och fyller alla anspråk på en tillfredsställande uppslagsbok. De nya lagtexterna äro även i slutet av boken i sin helhet återgivna med noggranna hänvisningar till handboken. Över huvud taget utmärker sig hela uppställningen genom en ordning och klarhet, som gör den lilla boken särdeles värdefull för lekmannen, vilken ju inte alltid har så lätt att finna sig till rätta med lagparagrafer.

Det bifogade sakregistret fullständigar nyttan av denna välkomna bok.

E. K—N.

COLLAN=OLJAN,

världens förnämsta läderpre-servativ, gör skodonen *absolut vattentäta* och *minst dubbelt varaktiga*. Finnes öfverallt å 0:75 och 1:25 pr flaska.

A.-B. COLLAN-OLJE-FABRIKEN
T. OLSEN, Stockholm.

SPECIALSKOLAN

FÖR

VÄVNING OCH VÄXTFÄRGNING

RIDDAREGATAN 7B. ALLM. TEL. 255 97

Inneh. HEDVIG MAASS.

Kurser i Vävning och Växtfärgning.

Undervisning alla dagar 9,30—7.

PROSPEKT.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

LÄS ENQUÊTEN OM

Krigets inflytande på kvinnornas rösträttsfråga

ⁱ
RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR 1916

Uttalanden ha redan influtit av: *Sven Brisman, Lotten Dahlgren, Erik Hedén, Ellen Key, G. H. von Koch, Ivar Lagerwall, Mia Leche, Anna Sterky, Marika Stjernstedt, Gustava Svanström, Mary von Sydow.*

PRIS FÖR ÅR KR. 1:35

All prenumeration sker genom posten

Ledig annonsplats!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor,
lektionsgivare, in- och utländska, kontorister,
värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4. A. T. 48 16

Årgångar av **Veckotidningen DAGNY** 1908—1913

erhållas mot ett pris av kr. 2:50 för inb. ex., kr. 1:75 för häft. ex. å

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS BYRÅ,
48 Klarabergsgatan, 2 tr.

HEMTREVNAD

Praktisk tidning för hemmet

utgiven av **FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET**

Redaktör: FANNY EKENSTIERNA.

Utkommer med 40 åttasidiga n:r om året. Prenumerationspris: helt år kr. 1:80, halvår kr 1:—, kvartal kr. 0:60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser och poem, levnadsteckningar, religiösa och etiska uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912, 1913, 1914 och 1915 kr. 1:50 pr ex.

ANNONSER FÖR **HERTHA**

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 31 ÖSTERMALMSGATAN 31 Rikstel. 97 83

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.
Redaktör: Ellen Kleman.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå**, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{2}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{4}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition:** 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. **Redaktionstid:** måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. **Expeditionen:** kl. 11—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: *Klarabergsgatan 48 II.*

OBS.! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1. OBS.!

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

===== BYRÅ =====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplyningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4
Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: Sköterskebyrån.

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

Innehåll:

Krigsfraser. II. Av *Rosa Mayreder*.

Nov. Förslag till ny fattigvårdslag. Av *G. af Klintberg*.

Kringblick.

»Hjälpsystrarna». Av *Sigrid Ulrich*.

Lärarynnehemmet Ro. Av *E. K—n*.

Notiser från bokvärlden.

Svea Växtmargarin

Husmoderns räddning i dyrtiden, förklaras af kunnare vara

lika bra som mejerismör

såväl för bordet som för stekning och bakning

sparar 40 % i hushållet

Ledig annonsplats!